

ЗМІСТ

Вступ	6
1. Реклама і навколишній світ	9
1.1. Історія розвитку реклами	9
1.2. Визначення і місце реклами в суспільстві	12
1.3. Реклама в системі маркетингу	17
1.4. Сучасний розвиток класичної реклами	21
2. Правове регулювання рекламної діяльності та класифікація реклами	26
2.1. Правове регулювання рекламної діяльності	26
2.2. Класифікація реклами за категоріями та типами	30
2.3. Класифікація за цільовою аудиторією	33
2.4. Класифікація за охоплюваною територією	35
2.5. Класифікація за суб'єктивним принципом	36
2.6. Класифікація реклами за призначенням	42
2.7. Класифікація за носіями інформації	44
2.8. Корпоративна реклама	48
3. Сутність рекламного менеджменту	52
3.1. Рекламна діяльність та рекламний менеджмент	52
3.2. Організація рекламного процесу	57
3.3. Роль рекламного менеджменту в комунікаційній діяльності підприємства	63
3.4. Організація роботи рекламодавця	67
3.5. Рекламні агентства	71
4. Рекламне дослідження ринку	79
4.1. Вивчення об'єкта реклами	79
4.2. Дослідження комунікативних та торгових цілей, визначення цільових груп	81
4.3. Рекламне дослідження поведінки споживачів	87
4.4. Позиціонування реклами	97

5. Психологічні основи рекламного менеджменту	101
5.1. Механізм дії реклами	101
5.2. Психологічний аспект реклами	104
5.3. Психологічний вплив текстів	110
6. Планування рекламної діяльності	115
6.1. План і кошторис витрат на рекламу. Методи формування рекламних бюджетів	116
6.2. Особливості планування реклами на різних носіях	123
6.3. Розроблення плану використання ЗМІ	127
6.4. Час і частота розміщення реклами	135
6.5. Медіа-планування	138
7. Основи розроблення творчих рекламних ідей	145
7.1. Ідея і творча стратегія створення реклами	145
7.2. Методика підготовки рекламного тексту	151
7.3. Мовні засоби у створенні рекламного продукту	155
7.4. Запозичена лексика	162
8. Особливості проведення рекламних кампаній	167
8.1. Позиціонування та визначення цілей рекламної кампанії	167
8.2. Планування рекламної кампанії	169
8.3. Особливості проведення рекламної кампанії залежно від товарних категорій та типів ринку	173
8.4. Організація рекламної кампанії	182
9. Нові складові сучасного рекламного менеджменту	193
9.1. Робота з товарною маркою	193
9.2. Брендингова політика	198
9.3. Директ-маркетинг у рекламному менеджменті	209
9.4. Мерчандайзинг як функція рекламного менеджменту	212
9.5. Роль рекламного менеджменту у виставковій діяльності	217
10. Оцінка ефективності реклами	225
10.1. Загальні положення	225
10.2. Методи визначення економічної ефективності рекламної діяльності	227
10.3. Методи визначення психологічної дії засобів реклами	239
10.4. Контроль рекламної діяльності	242

Практикум	245
Тести	246
Контрольні завдання	254
Рекомендації до написання курсової роботи на тему «Організація рекламної кампанії»	259
Глосарій	271
Використана і рекомендована література	275
Додатки	281
<i>Додаток А.</i> Рекламна кампанія виробничо-технічної продукції	282
<i>Додаток Б.</i> Рекламна кампанія технічно складної продукції широкого вжитку	298
<i>Додаток В.</i> Рекламна кампанія у сфері міського господарства	320
<i>Додаток Г.</i> Рекламна кампанія товарів повсякденного попиту	328

ВСТУП

Реклама, якій судилося стати найбільш поширеним, найбільш характерним і найбільш прибутковим видом американської друкованої продукції, одержала визнання тільки в другій половині XIX ст. Цій новій сублітературі судилося торкнутися таємних почуттів людей і такою величезною мірою вплинути на націю, чого не робили за всю історію ні священні, ні світські писання. В Америці середини XX ст. сила рекламного слова й рекламного образу зацьмувала собою міць усієї іншої літератури.

Даніел Бурстин

Сучасний етап розвитку нашої країни відрізняється динамізмом і якісними змінами у всіх сферах громадського життя. Процес радикалізації та відновлення торкнувся всіх без винятку політичних, економічних й соціальних інституцій. У період переходу народного господарства країни до ринкової економіки, коли багато виробничих підприємств, фірм, установ і т.ін. набули самостійності, нормальне їхнє функціонування практично неможливе без добре організованої комплексної маркетингової діяльності. Реклама продукції і діяльності підприємства в цілому – найважливіша складова комплексу маркетингових заходів, своєрідний інформаційний вихід на споживача.

За умови правильної організації реклама є досить ефективною і сприяє швидкій безперервній реалізації виробленої продукції. При цьому прискорюється повернення обігових коштів підприємств, установлюються ділові контакти виробників з покупцями й споживачами продукції, зростає попит, що, у свою чергу, є об'єктивними підставами для розширення виробництва й підвищення ефективності господарської діяльності. Вплив реклами позначається не тільки на сфері споживчого ринку, але й на політичному та культурному житті суспільства. Поняття комунікаційності хоча й не виділилося поки що в окрему науку, але вже має свою термінологічну базу. Назви різновидів комуні-

кацій, слогани, рекламні терміни становлять собою досить цікавий предмет для вивчення та дослідження.

Реклама товарів не є самоціллю. Це природний інструмент економіки й важливий регулятор ринкової системи. Курс на інтенсифікацію економічної діяльності, зміцнення ринкових принципів, гостра необхідність у вирішенні соціальних проблем, підвищенні якості й розширенні асортименту продукції, що виробляється, вимагають від рекламної діяльності постановки конкретних завдань, розв'язанню яких сприяє організація управління рекламними заходами, або рекламний менеджмент. Організація комплексу ефективних рекламних заходів – це досить складне завдання, для реалізації якого потрібна чітка й злагоджена робота кваліфікованих фахівців маркетингових, конструкторсько-технологічних, торговельно-збутових або спеціальних рекламних підрозділів підприємств.

Спираючись на багатий досвід зарубіжних країн в галузі реклами, можна стверджувати, що рекламна діяльність – це особлива наука, де існують свої правила й закони. Вона використовує знання в галузі дослідження ринку, психології, соціології, дизайну для вирішення економічних проблем підприємства. Одержати користь від реклами в специфічних вітчизняних умовах можна лише за умов глибокого вивчення й грамотного осмислення набутих знань.

Завдання рекламного менеджменту – зрозуміти психологію, методологію і механізм дії реклами (тих понять, що ще чверть сторіччя тому не мали для нас істотного значення) і навчитись управляти рекламною діяльністю в умовах промислового підприємства, комерційної організації, посередника, окремого рекламного агентства.

Ознайомившись із сутністю реклами, опанувавши різновиди рекламних засобів і критерії їх вибору, можна набути теоретичні й практичні знання про механізм рекламно-інформаційної діяльності, навчитися вибирати стратегію рекламування, порівнювати методи оцінки економічної ефективності реклами, оволодіти специфікою побудови рекламної кампанії та її планування.

Організація рекламної кампанії студентом є найкращою можливістю комплексно перевірити набуті теоретичні знання, сформованість практичних навичок. При цьому можливі і використання різних видів рекламних засобів, і застосування критеріїв вибору необхідних ЗМІ, і перевірка одержаних раніше теоретичних та практичних знань механізмів рекламно-інформаційної діяльності, і вибір стратегій рекламування, і розроблення

бюджету, і планування рекламної кампанії, оцінка її економічної ефективності. Вітчизняний досвід підтверджує, що більшість студентів-випускників спеціальності «Маркетинг» досягає успіхів, обираючи своє подальше професійне зростання саме в рекламному бізнесі.

Автор вдячний всім, хто працював над підручником: колективу редакції, що ретельно вивіряла кожний абзац роботи, студентам, фрагменти практичних робіт з рекламного менеджменту яких увійшли до книги, рецензентам – докторам економічних наук, професорам С.М. Ілляшенку і С.М. Козьменку за слушні поради. Особливу подяку хочеться висловити доктору економічних наук, професору кафедри маркетингу КНЕУ імені Вадима Гетьмана, провідному фахівцю в Україні з питань маркетингових комунікацій Тетяні Олександрівні Примаку за низку цінних зауважень та пропозицій щодо змісту матеріалу підручника.

Реклама і навколишній світ

1.1. Історія розвитку реклами

Реклама виникла з природної потреби людей передати відомості про вироблені товари або надані послуги.

Одним із найбільш давніх зразків реклами можна вважати камінь, що зберігається в археологічному музеї Каїра, з написом приблизно такого змісту: «Я, Ринос з острова Крит, тлумачу сновидіння». Вік цього експоната налічує 2,5 тис. років. Існують й інші стародавні рекламні оголошення, а саме: єгипетський папірус, на якому ієрогліфами написано оголошення про продаж раба; численні клейма й печатки стародавніх ремісників – своєрідні прообрази сучасних товарних і торгових знаків та ін.

Найпоширенішими були написи й малюнки, надряпані чи намальовані фарбою (*grafito* (лат.) – надряпаний) – аналог сучасних графіті, якими молодь «прикрашає» безбарвні та занедбані, а іноді й не зовсім, паркани й будинки. Історія нам дала чудовий шанс пересвідчитися в цьому завдяки розкопкам засипаної вулканічним попелом стародавньої Помпеї. Настінні малюнки в символічній формі зображують школи, таверни, стрілки-показчики, повідомлення про різні видовища, передвиборні гасла місцевих та римських політиків (які свідчать, що за дві тисячі років політична передвиборча кампанія мало в чому змінилася), а також застереження щодо недопущення розміщення рекламних написів в неналежних місцях, а саме: «Тут заборонено писати. Горе тому, чиє ім'я буде вказане тут. Хай він лишиться ласки богів» [23, с. 5].

В історичних документах є відомості про те, що в середньовічних містах існували цехові союзи *глашатаїв*, які розхвалювали

товари тих чи інших виробників у місцях великого скупчення людей. А в епоху Відродження (XIV–XV ст.) почався справжній розквіт реклами, пов'язаний з використанням друкованих рекламних матеріалів, виготовлених типографським способом. Дії глашатаїв регламентувалися певним чином, наприклад, у Франції існував так званий «Реєстр ремесел і торгівлі Парижу», де, зокрема, зазначалося: «Ніхто не має права і не повинен закликати та залучати до себе покупця, що знаходиться біля іншого торговельного віконця чи лавки. Якщо хто вчинить подібне, то сплатить п'ять су штрафу королю і п'ять су штрафу цеху» [23, с. 6]. Історії відомий факт, що в 1472 році в Лондоні на дверях церкви рекламувався молитовник.

В епоху розвитку й зміцнення капіталізму реклама поступово перетворюється на окрему галузь – величезну індустрію, що слугує інтересам концернів, корпорацій, підприємств і фірм та використовується ними як головний засіб завоювання ринків, одержання максимальних прибутків. У 1650 році було надруковане перше рекламне оголошення в газеті.

Перше журнальне рекламне повідомлення з'явилося в 1844 році в журналі «Сазерн Месенджер», який редагував відомий в США та за його межами письменник Едгар А. По. Кількома роками раніше з'явилося перше рекламне агентство, яке заснував Уолні Б. Палмер. Інакше кажучи, реклама в XIX столітті стає органічною складовою життя всіх розвинених капіталістичних країн.

Слід зазначити, що й на території Київської Русі прообраз рекламної справи розвивався й процвітав. Ще в X–XI ст. давньоруські купці вдавалися до різноманітних прийомів рекламування своїх товарів: у крамниці стояли спеціально найняті зазивали й голосно розхвалювали товари, читаючи вірші, веселі частівки й примовки.

Наприкінці XIX століття значного розвитку в Росії набуває друкована реклама, особливо в газетах і журналах. Видаються спеціальні рекламні журнали «Торгівля», «Торгівля й життя» (С.-Петербург), газети «Комісіонер» (Москва), «Супутник покупця» (Нижній Новгород) та ін. Про успіхи рекламної справи свідчить і той факт, що наприкінці 1897 року в Петербурзі була влаштована Всесвітня виставка торговельного плаката, на якій демонструвалося більше 700 робіт рекламистів з різних країн, у тому числі й роботи російських фахівців.

Після Великої Жовтневої соціалістичної революції в умовах нових суспільних і економічних відносин принципово змінилися

й завдання реклами. Були видані декрет «Про державну монополію на рекламні оголошення» і декрет про конфіскацію всіх приватних рекламних установ, за якими реклама слугувала зміцненню економічної бази диктатури пролетаріату й створенню умов для зміцнення соціалістичного господарства.

1920 рік вважається роком першого рекламного повідомлення у світі. Але на території Радянського Союзу, і України зокрема, громадянська війна і розруха, яка стала її наслідком, спричинили природне припинення рекламної діяльності. Однак у часи непу на рекламу знову звернули увагу. Саме тоді були організовані перші радянські рекламні агентства «Рекламтранс», «Зв'язок», «Промреклама». Реклама розглядалася як один із засобів установа зв'язку між робітниками й селянством. До державної рекламної діяльності були залучені кращі творчі сили журналістів, письменників, поетів і художників, наприклад, В.В. Маяковського, що написав більше ніж 100 віршованих текстів для оголошень, у тому числі свою відому крилату фразу: «Ніде, крім як у Моссельпромі».

На телеекрані рекламне повідомлення вперше з'явилося в 1941 році.

У часи планової економіки (30–40 роки ХХ століття) реклама не розвивалася, а в період кінця 1950-х – початку 1980-х років вона існувала в дуже обмеженому вигляді. Зі спогадів про ті часи в пам'яті спливає сумнозвісне: «Літайте літаками Аерофлоту!» або «Зберігаєте гроші в ощадній касі!». Багатьом ці заклики на перший погляд можуть здатися дивними. Однак це лише на перший погляд, бо значна частина населення зберігала гроші «у панчохах» (тобто тримала їх удома), а серед транспортних засобів перевагу надавала поїздам та автобусам, хоча існували не лише міжобласні, але й міжрайонні авіаційні маршрути. Та й ціни на квиток були цілком прийнятними: від Сум до Москви – 18 крб (у купейному вагоні поїзда – 13 крб), від Москви як до Ашхабада, так і до Каїра (відстань близько 3 тис. км) ціна авіаційного квитка була однаковою – 54 крб), що становило в ті часи приблизно п'яту частину середньомісячної заробітної плати.

Із середини 1980-х років минулого століття в нашій країні починається новий етап розвитку реклами. Уперше рекламні повідомлення містили телевізійні репортажі з чемпіонатів світу й Олімпійських ігор. Але це був лише початок. Нині, наприклад, український телевізійний ефір перевантажений рекламою набагато більше, ніж у так званих цивілізованих європейських країнах, до яких ми так прагнемо приєднатися. У Європі час,

відведений на телерекламу, не перевищує 15 хвилин на годину, тоді як в Україні на деяких каналах він сягає 25 хвилин.

Однак і сьогодні іноді існує думка, що реклама – зайва інституція, далека від нашого способу життя. Наслідком цього судження є ставлення до реклами як до справи другорядної відповідно до принципу, що народився в умовах товарного дефіциту і полягає в тому, що гарний товар буде проданий і без реклами. Крім того, ще не викоренене розуміння, що рекламують лише застарілі та непопулярні товари. Проте практика показує: далеко не завжди товар високої якості знаходить свого споживача без засобів комунікацій, до яких належить і реклама.

1.2. Визначення і місце реклами в суспільстві

Вважають, що саме слово «реклама» походить від латинських дієслів *reclamo* (франц. *reclame* – викрикувати) і *reclamare* (лат. *reclamare* – відгукуватися, вимагати).

Унаслідок того, що реклама є досить широким і багатограним поняттям, у світовій практиці існує безліч визначень, які по-різному її характеризують.

Реклама – це оповіщення різними способами для створення широкої популярності кого-чого-небудь з метою залучення споживачів, глядачів і т.п., а також:

- оголошення з таким оповіщенням¹;
- інформація про товари, різні види послуг і т.ін. з метою оповіщення споживачів і створення попиту на ці товари, послуги тощо²;
- розповсюдження відомостей про кого- або що-небудь з метою створення популярності³.

Так, дещо застаріла з огляду на сучасні політичні реалії, Велика радянська енциклопедія розглядає рекламу як популяризацію товарів з метою продажу, формування попиту, ознайомлення споживачів з якістю, особливостями й місцем продажу товарів, пояснення можливостей їх використання.

У матеріалах, опублікованих у 1990-х роках, реклама визначається як:

---

¹ Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов. – М. : Русский язык, 1986. – С. 587.

² Новейший словарь иностранных слов и выражений. – Минск, 2003. – С. 692.

³ Словарь иностранных слов. – М. : Наука, 1979. – С. 163.